

Αντώνης Λιάκος

Τι μεταρρυθμίσεις χρειαζόμαστε;

Ο άξονας της σημερινής πολιτικής είναι η αναδιαπραγμάτευση των σχέσεων ανάμεσα στην Ελλάδα και στην ΕΕ. Αυτές οι σχέσεις περνούν μέσα από μια δανειακή σύμβαση, η οποία συνοδεύεται από ένα Μνημόνιο. Η ελληνική κυβέρνηση θέλει να διαχωρίσει τα δύο, Γερμανία και εταίροι αντιδρούν. Το Μνημόνιο, ως πολιτική μεταρρυθμίσεων για τους μεν, λιτότητας για τους δε, έχει περιγραφεί συχνά ως «αλλαγή υποδείγματος για την Ελλάδα». Ο όρος (paradigm shift) περιγράφει τις

Κεντροαριστερά έγιναν ορθοδοξία με αξιώσεις αυτονόητου τρόπου σκέψης. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο δημιουργήθηκαν οι «δομικές μεταρρυθμίσεις», άλλαξε η ορολογία της πολιτικής και της οικονομικής επιστήμης, δημιουργήθηκε ένα νέο εννοιολογικό σύμπαν. Το Μνημόνιο που συνόδευσε τη δανειακή σύμβαση με την Ελλάδα αυτές τις «δομικές μεταρρυθμίσεις» και αυτή τη φιλοσοφία ήλθε να επιβάλει. Τα αποτελέσματα γνωστά. Αρνητική ανάπτυξη επί σειρά ετών, το χρέ-

ος του στασιμοαποπληθωρισμού.

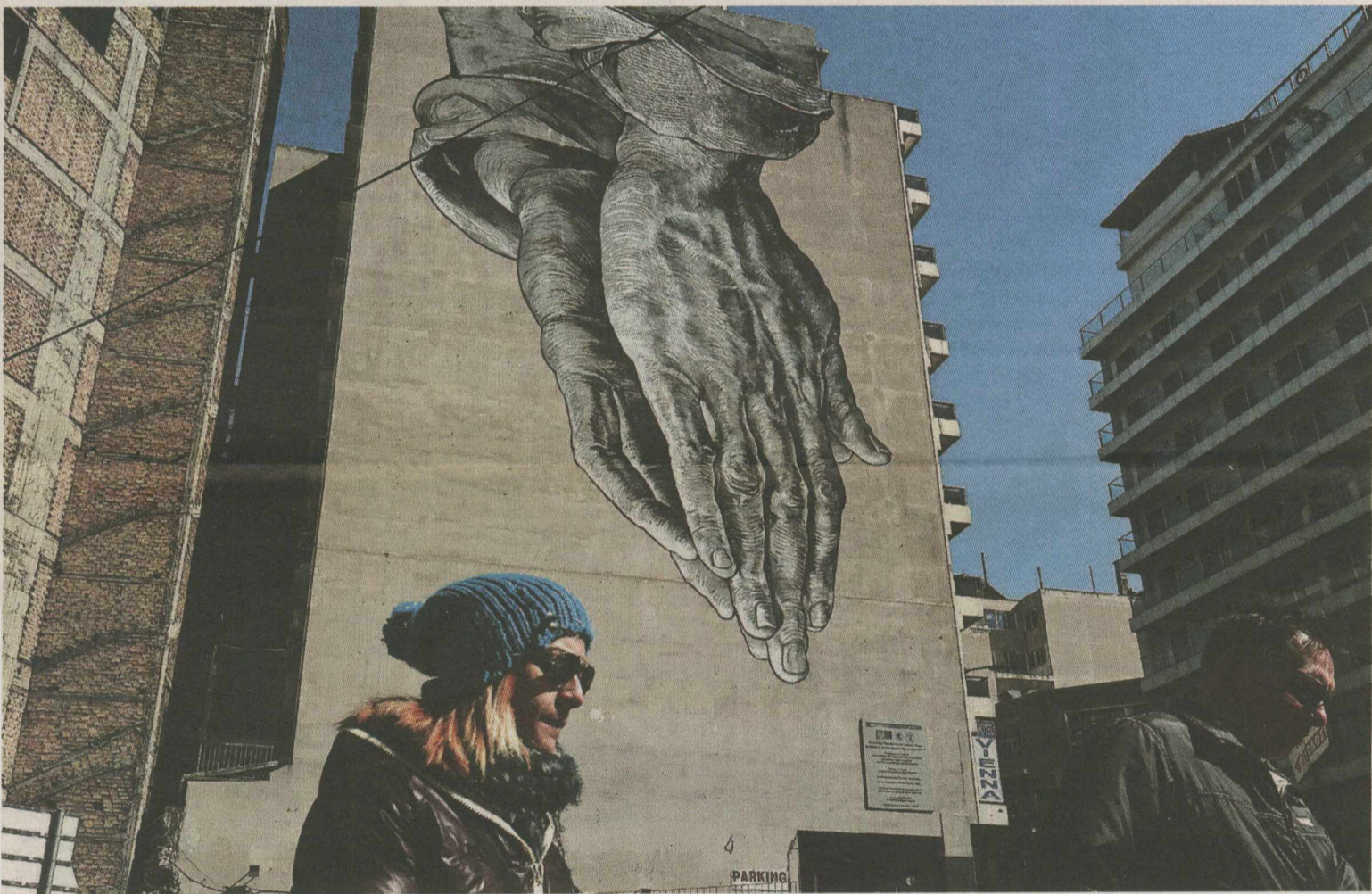
Το πρόβλημα αυτό είναι το παράθυρο ευκαιρίας της νέας κυβέρνησης: οι μεταρρυθμίσεις σε σχέση με τη φάση της ευρωπαϊκής οικονομίας σήμερα. Το ερώτημα επομένως, πέρα από την άμεση αντιμετώπιση της ανθρωπιστικής κρίσης, είναι τι είδους μεταρρυθμίσεις χρειάζονται σήμερα. Ποιες μεταρρυθμίσεις που δεν ενισχύουν την ύφεση αλλά προωθούν την ανάπτυξη. Ο σχεδιασμός των μεταρρυθμίσεων δεν είναι κάτι απλό ή τεχνοκρατικό.

ων, ούτε λίγο ούτε πολύ την αλλαγή του οικονομικού και κοινωνικού υποδείγματος που επικράτησε στην προηγούμενη κρίση. Χρειάζονται μεταρρυθμίσεις που αφορούν την παραγωγική θέση της Ευρώπης στον κόσμο, την τεχνολογική επανάσταση και τις δυνατότητες αναδιάρθρωσης που περιλαμβάνει σε πλήθος πεδίων, τη μεταβαλλόμενη σύνθεση των πληθυσμών και της ηλικιακής πυραμίδας σε σχέση με τις κοινωνικές ασφάλισεις, τα μεταναστευτικά ρεύματα και τα περιβαλλοντικά προβλήματα, τον χαρακτήρα της εκπαίδευσης ως μιας διαρκούς και διά βίου διαδικασίας. Σε όλα αυτά τα πεδία η επικρατούσα ορθοδοξία αποδείχθηκε εντελώς ανεπαρκής και κρισιολόγη, επιμένοντας σε μεταρρυθμίσεις που ανταποκρίνονται στο υπόδειγμα μιας προηγούμενης εποχής.

Βέβαια η αλλαγή υποδείγματος σημαίνει αναπόφευκτα μια σφοδρή πολιτική σύγκρουση. Οι των Ελλήνων εναντίον των Γερμανών, ούτε των αριστερών εναντίον των δεξιών. Αλλωστε οι πολιτικές ταυτότητες είναι ιστορικές ταυτότητες, και νέες ιστορικές φάσεις υπερβαίνουν και αναχωνεύουν τις ιστορικές ταυτότητες μιας προηγούμενης φάσης. Αυτό άλλωστε συντελείται κάτω από τα μάτια μας στην Ελλάδα, πριν και μετά τις εκλογές, συντελείται και στην Ισπανία με τους Podemos. Σύγκρουση ως προς τις προοπτικές της κοινωνίας, μέσα στην Ελλάδα αλλά και σε ευρωπαϊκό επίπεδο, διεθνική.

Προς τις μεταρρυθμίσεις αυτές πρέπει να στραφεί η νέα κυβέρνηση. Αλλάξε η εποχή, οι παλιές ιδέες δεν δουλεύουν. Ακόμη κι αν δεν το έχουν καταλάβει όλοι οι σύμμαχοι και υποστηρικτές της κυβέρνησης, που προσέρχονται βέβαια ο καθένας με τα προβλήματα και τις ιδέες του. Προφανώς τώρα, και προς την Ευρώπη, θα πρέπει να προβληθούν οι μεταρρυθμίσεις του middle ground, του ενδιάμεσου πεδίου ανάμεσα σε εκείνες που θέλουν οι δανειστές και σε εκείνες εναντίον της θέλησης των δανειστών, του ενδιάμεσου πεδίου ανάμεσα στο εν ενεργεία υπόδειγμα και στο αναδυόμενο. Και δεν είναι λίγες. Αλλά η κυβέρνηση δεν πρέπει να χάσει τον στόχο της, εκείνο που πρέπει να αποφύγει είναι να υποκύψει στις καθημερινές δυσκολίες της διοίκησης, υπαρκτές μετά τη λαίλαπα των πολιτικών διάλυσης του κράτους, και να υποχωρήσει στις πιέσεις. Το νεοφιλελεύθερο υπόδειγμα απέκτησε σάρκα και οστά στη δεκαετία του '70, χάρη στη λυσοσαλέα επιμονή της Θάτοερ και στην ικανότητά της να συνδέει τις μικρές αλλαγές με το όραμά της. Από την άλλη, το αρνητικό παράδειγμα είναι ο Ολάντ. Εγκατέλειψε το πρόγραμμα για το οποίο εκλέχθηκε, και με συνεχείς υπαναχωρήσεις και ενδοσκόπηση η Γαλλία ετοιμάζεται να αποδεχθεί τη Λεπέν στο Ελιζέ. Αν αποτύχει αυτή η κυβέρνηση, η Χρυσή Αυγή θα προβάει υπουργικά κουστουμιά.

Ο κ. Αντώνης Λιάκος είναι καθηγητής της Ιστορίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών.

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ: REUTERS/ALUIS KONSTANTINIDIS

Εκτός από την αναίρεση των επιπτώσεων της κρίσης χρειάζονται παρεμβάσεις που θα συντείνουν στην αλλαγή του οικονομικού και κοινωνικού υποδείγματος που επικράτησε ως τώρα

επαναστατικές μεταβολές στην ιστορία των επιστημών. Η εργαλειοθήκη των μεταρρυθμίσεων επομένως είναι αποτέλεσμα πυκνής επεξεργασίας μιας ολόκληρης ιστορικής περιόδου.

Τα εργαλεία αυτά δημιουργήθηκαν για να αντιμετωπίσουν την οικονομική ύφεση που εμφανίστηκε στη δεκαετία του '70. Η μέση ανάπτυξη στην Ευρώπη, από 4,8% ετησίως στη δεκαετία του '60, επιβραδύνθηκε στο 3,4% και στα 1974-1976 σχεδόν εκμηδενίστηκε. Το πρόβλημα περιγράφηκε ως συνδυασμός πληθωρισμού, ο οποίος δεν μπορούσε να παίζει πλέον αναπτυξιακό ρόλο, και στασιμότητας, η οποία δημιουργούσε ανεργία (στασιμοπληθωρισμός) και οδήγησε στην αναθεώρηση των παλιών οικονομικών εργαλείων κεινισανής έμπνευσης. Η αναθεώρηση αυτή σημαίνει μεγάλες μετατοπίσεις ιδεολογικές και πολιτικές, γιατί αφορούσε την ανάγκη συνολικής αναδόμησης της οικονομίας και κατ' επέκταση της ίδιας της κοινωνίας και του ρόλου του κράτους. Στην αρχή οι ιδέες αυτές εμφανίστηκαν ως ρηξικέλευθες και με τη σταδιακή υιοθέτησή τους από την Κεντροδεξιά και την

ος τώρα μεγαλύτερο από το αρχικό, η χώρα έχασε το ένα τέταρτο του εθνικού της εισοδήματος και το ένα τρίτο της απασχόλησης. Ξαν να εξέρχεται από έναν καταστροφικό πόλεμο. Το ερώτημα είναι γιατί αυτά τα εργαλεία δεν λειτούργησαν.

Αν παρατηρήσουμε την ευρωπαϊκή οικονομική συγκυρία από το 1995, βλέπουμε ότι επί μία δεκαετία ο μέσος ευρωπαϊκός όρος ανάπτυξης κυμάνθηκε πάνω από τη μονάδα έως το 2008, βουτιά κάτω του μηδενός το 2008-2009 και γύρω από τη μονάδα τα επόμενα χρόνια έως σήμερα. Δηλαδή ρυθμοί πολύ χαμηλότεροι από αυτούς της δεκαετίας του '70. Η διαφορά είναι ότι τότε υπήρχε συνδυασμός πληθωρισμού και στασιμότητας, τώρα αποπληθωρισμού και στασιμότητας, με αποτέλεσμα μια ενδημική αλλά διογκωμένη μετά το 2008 ανεργία. Βρισκόμαστε δηλαδή σε μια διαμετρικώς αντίθετη κατάσταση κρίσης από εκείνης της δεκαετίας του '70. Τότε στασιμοπληθωρισμός, τώρα στασιμοαποπληθωρισμός. Το ερώτημα είναι γιατί τα εργαλεία που χρησιμοποιήθηκαν τότε εναντίον του στασιμοπληθωρισμού συνεχίζουν να χρησιμοποιούνται στην επο-

Οπως συνέβη και στην προηγούμενη ιστορική φάση, η επινόηση των μεταρρυθμίσεων σημαίνει την επινόηση της κοινωνίας, δηλαδή το τι είδους οικονομία, τι είδους κοινωνία, τι είδους κράτος, ποιες δημόσιες πολιτικές επιδιώκουν τα υποκείμενα των μεταρρυθμίσεων. Οι σημερινές δυτικές κοινωνίες, άλλες περισσότερο, άλλες λιγότερο, διαμορφώθηκαν μέσα από αυτές τις πολιτικές. Η διαδικασία της παγκοσμιοποίησης των αγορών, η ψηφιακή επανάσταση, η αλλαγή των παραγωγικών προτύπων, οι δομικές αλλαγές της λειτουργίας των πολιτικών συστημάτων, τροφοδοτήθηκαν και τροφοδοτήσαν αυτές τις μεταρρυθμίσεις. Οι κοινωνίες δεν εξελίχθηκαν αυθόρμητα και οι μεταρρυθμίσεις ήρθαν απλώς να εκφράσουν τις αλλαγές. Ανθέτως, έδωσαν σχήμα στις αλλαγές.

Επομένως το καθαρό και σαφές ερώτημα είναι τι είδους μεταρρυθμίσεις χρειαζόμαστε για την αντιμετώπιση της κρίσης. Ο σκοπός των καινούργιων μεταρρυθμίσεων δεν πρέπει να περιορίζεται στην αναίρεση των συνεπειών των προηγούμενων μεταρρυθμίσεων αλλά να αφορά τον πυρήνα των διευθετήσε-

Η επινόηση των μεταρρυθμίσεων σημαίνει την επινόηση της κοινωνίας, δηλαδή το τι είδους οικονομία, τι είδους κράτος, ποιες δημόσιες πολιτικές επιδιώκουν τα υποκείμενα των μεταρρυθμίσεων